

Provincie Brabant maakt revolutionaire keuze in beheer eikenprocessierups: nul ingrijpen, tenzij

In het land van de processierups is eenoog koning

Het is eigenlijk maar amper opgepakt in de media, maar naar de mening van dit vakblad maakt de provincie Noord-Brabant een revolutionaire keuze in het beheer van de processierups. Bestrijden is voortaan in principe uit den boze. De burger zal moeten wennen aan de overlast.

Auteur: Hein van Iersel

Ik heb een gesprek met twee van de hoofdpersonen achter dit nieuwe beleid. Allereerst Frans Groenen, sinds 20 jaar als beheerder werkzaam bij de provincie en daarnaast als entomoloog geïnteresseerd in de wereld achter de processierups, en als tweede Luciëlle Huisman-Gludemans. Huisman is omgevingsmanager bij de provincie; zij vertegenwoordigt feitelijk de afdeling die het ontwikkelde beleid en de visie mag uitrollen in de praktijk.

Huisman en Groenen beginnen het interview met de conclusie dat we al heel veel weten over de rups, maar vooral ook heel veel niet, en dat een gedegen kennis van het leven en de cyclus van de rups cruciaal is voor een goed en verantwoord beheer. Groenen is er wel van overtuigd dat we genoeg over de rups weten om te concluderen dat bestrijding alleen maar averechts werkt, of je nu bestrijdt met aaltjes of met Xentari. Groenen 'De afgelopen decennia hebben aangetoond dat je bestrijden alleen de

rups niet onder controle krijgt.'

De rups heeft zich inmiddels aan beide methodes aangepast. Kwamen de rupsen eerst enkele dagen na elkaar uit het ei in het vroege voorjaar, onder invloed van de bestrijding is dat veranderd: ze komen nu over een veel langere periode uit het ei. Het resultaat daarvan is dat bestrijden met aaltjes of Xentari veel minder effectief is, volgens Groenen.

Periodiciteit

Een belangrijk mechanisme achter het voorkomen van de processierups is volgens Groenen het verschijnsel van periodiciteit. Toen de eikenprocessierups in het begin van de jaren negentig weer werd gesignaleerd, werd vaak gedacht dat het een exoot was die door het veranderende klimaat naar het noorden was getrokken. Volgens Groenen klopt dat in ieder geval niet en zijn er talloze bewijzen dat de rups hier al eerder voorkwam en ook mas-

5 min. leestijd

saal voor overlast zorgde. Groenen: 'Ik heb pamfletten uit 1789, uit de Franse tijd dus, van de gemeente Gemert-Bakel, waarin staat dat boeren verplicht zijn om de rups te bestrijden.' Verder zouden er volgens Groenen na 1920 geen rupsen meer gesignaleerd zijn in onze contreien. Als je alle kennis bij elkaar legt, durft Groenen – overigens zonder echt wetenschappelijk bewijs – de stelling aan dat er sprake is van periodiciteit. Concreet betekent dit de processierups om ons nog onbekende redenen in bepaalde periodes wel voorkomt en even later weer niet. Voorzichtig denkt Groenen aan een periode van 120 jaar van activiteit, afgewisseld met 70 jaar dat de rups afwezig is. Nogmaals, echt fundamenteel bewijs daarvoor ontbreekt, omdat er zo weinig gegevens zijn uit het verleden. Bijna niemand deed in die tijd onderzoek naar zoiets gewoons als rupsen en vlinders. De rupsen kwamen alleen in de archieven terecht als ze veel overlast veroorzaakten. Zie het voorbeeld uit de Franse tijd, toen boeren op straffe van een aantal dagen in het cachot verplicht werden de rups te verwijderen.

Biodiversiteit

Dat je niet bestrijdt door middel van wegzuigen of spuiten, wil niet zeggen dat je in overlastperiodes helemaal niets kunt doen om de overlast te minimaliseren. Hierbij is biodiversiteit volgens Groenen en Huisman het sleutelwoord. Belangrijk daarbij is vooral dat er zo veel mogelijk structuren in het landschap aanwezig zijn. Dus naast een berm met een goed ontwikkeld kruidenbestand ook een struiklaag en bomen.

Het is zaak om de insecten, maar ook de overige planten en dieren die kunnen helpen bij het in toom houden van de rups, het hele jaar door zoveel mogelijk onderdak en voedsel te bieden. Ik ontmoet Huisman en Groenen in Hilvarenbeek op een carpoolplek aan de N269. Deze plek is natuurlijk niet toevallig gekozen. De provincie heeft in de bermen een aantal proeven ingericht, waarbij wordt getest wat het effect van verschillende beheermaatregelen op de processierups is. Deze proeven zijn opgezet in samenwerking met entomoloog Henk Vlug. Zo wordt er onder andere getest wat het effect is van het laten begroeien van de stammen van eiken met klimop. Een andere test betreft de zogenaamde extraflorale nectariën. Dit zijn klieren, onder andere bij kersachtige bomen, die suikers afscheiden. Voor veel insecten zouden deze een waardevolle voedselbron zijn, ook in periodes dat de boom niet bloeit. Over de proeven is op dit moment nog weinig te zeggen, omdat ze pas vorig jaar zijn opgezet.

Populatie dynamica

Groenen: 'Ik weet niet of jij je 1996 nog kunt herinneren. De Tour de France was in Nederland en wij telden toen in mijn dorp Luyksgestel in de Brabantse Kempen aantallen van wel 10.000 rupsen per boom. Dat was een ramp; de Tour de France dreigde te worden verlegd.' Volgens Groenen zie je vaak dat na zo'n piek de populatie volledig instort. Dat is een bekend verschijnsel, niet alleen bij de processierups. Groenen verklaart dat als volgt. Als in de zomer de vlinders uit hun cocon kruipen, zijn dat allereerst

ACTUEEL

Frans Coenen

Provincie Noord-Brabant

Lucie Huismans-Gludemans

Provincie Noord-Brabant

dan bestrijd je natuurlijk niet alleen de rupsen, maar ook de talloze sluipwespen en kevers en andere insecten die van de rupsen leven. Veel rupsen die je opzuigt, zijn waarschijnlijk geparasiteerd door vliegen. Deze rupsen maken nog wel de volledige larvale cyclus door, maar zullen nooit als vlinder uit hun cocon kruipen. In plaats daarvan zullen grote aantallen gaasvliegen of andere parasieten tevoorschijn komen. In principe heb je twee soorten parasitering door vliegen. Vliegen die één ei op één rups leggen. Deze zijn effectief bij lage aantallen rupsen. En andere vliegen die per vlieg veel eieren op het blad van de boom leggen. De eieren worden dan door de rupsen opgegeten en parasiteren zo de rups. Deze vliegen zijn effectief bij grote populaties rupsen.

Cowboys

Het beheer van de eikenprocessierups is big business geworden, waar veel geld mee valt

te verdienen. Dat betekent onherroepelijk ook dat er cowboys op het speelveld actief zijn. Groenen en Huisman gebruiken het woord 'cowboys' wel een aantal keren tijdens ons interview, maar zorgen er angstvallig voor dat ze niemand specifiek zo benoemen. Ze bevestigen wel dat bepaalde partijen niet schromen om een advocaat in te schakelen en bestuurders daar van wegschrikken. Huisman maakt er maar het beste van: 'Als van een bepaald product blijkt dat het niet werkt, is dat ook winst. Dan weten we dat ook. Geld verdienen op basis van nieuwe ontwikkelingen is volledig legaal en geaccepteerd in Nederland. Ik zou het eerder pioniers willen noemen.'

Groenen wil in dit verband een lans breken voor meer degelijk onderzoek: 'Beheerders zijn niet gebaat bij het zoveelste probeersel. Wij hebben baat bij degelijk onderzoek, zodat we de cyclus en leefwijze van de rups nog beter leren kennen en daarop kunnen inhaken met beheersmaatregelen.'

Van visie naar beheer

Groenen en Huisman zijn ervan overtuigd – en met hen de provincie – dat spuiten en wegzuigen van de jeukrups zoveel mogelijk achterwege moeten blijven. Voor dit jaar was die beleidskeuze relatief makkelijk. Huisman: 'Vroeger spotten wij ongeveer 300 kilometer weg. Als gevolg van onze nieuwe beleidsvisie hadden we dat voor dit jaar al teruggebracht tot ongeveer 30 kilometer. Dat zijn wegtracés waar zo'n ingrij-

pende overlast wordt verwacht, dat spuiten en wegzuigen gerechtvaardigd zouden zijn. Maar de weersomstandigheden in het voorjaar waren zo slecht, dat er feitelijk veel minder is bestreden. 'Een belangrijke vraag is dan natuurlijk: waarop baseert de provincie de beslissing of er wel of niet gespoten wordt? Dit baseert de provincie op basis van een aantal zaken. Vragen als hoeveel een weg gebruikt wordt, of er een fietspad naast ligt waar veel schoolgaande jeugd langskomt. Verder de vlinderkaart, de kaart van

waterwingebieden en omgevingskenmerken en dat allemaal in combinatie met overlastcijfers uit het verleden bepalen of de provincie besluit tot ingrijpen. Inmiddels werkt het omgevings-team van de provincie aan een nieuwe set voorwaarden, die volgend voorjaar klaar moet zijn. Met die voorwaarden in de hand moet duidelijk en transparant zijn wanneer er gespoten moet worden en vooral ook wanneer niet.

Dat betekent overigens niet dat de provincie de afgelopen periode niets heeft gedaan. Noord-Brabant doet veel moeite om gemeentes binnen de provinciegrenzen bij de nieuwe visie te betrekken en heeft de afgelopen maande al drie succesvolle webinars ontwikkeld. Ook neemt de provincie deel aan het interregionale LIFE-project, waaraan ook een de provincie Antwerpen en drie Nederlandse provincies aan meedoen.

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!

